

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad

291 88 Kristianstad

044-250 30 00

www.hkr.se

Självständigt arbete, Grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i
fritidshem, 15 hp

VT24

Fakulteten för lärarutbildningar

Fritidshemslärarnas uppfattningar om mellanmålet's betydelse

- En fenomenografisk studie

Daniel Bergquist & Zebastian Danlarén

Författare

Daniel Bergquist & Zebastian Danlarén

Titel

Fritidshemslärares uppfattningar om mellanmålets betydelse

- En fenomenografisk studie

Engelsk titel

Teachers in Swedish school-age educare centers perceptions about the meaning of snack time

- A study in phenomenography

Handledare

Tanya Uhnger Wünsche

Bedömande lärare

Maria Rosberg

Examinator

Sara Lenninger

Sammanfattning (högst 250 ord)

Studien avsåg att undersöka lärarnas uppfattningar om mellanmålets betydelse och dess funktion. Det gjordes genom en kvalitativ studie med ett fenomenografiskt perspektiv. Syftet med studien var att belysa de skillnader och likheter som finns kring vad lärare med inriktning mot arbete i fritidshem anser att mellanmålet är till för. Studien utfördes via sex semistrukturerade intervjuer med lärare som är högskoleutbildade med inriktning mot arbete i fritidshem. Studien gjordes i två olika kommuner i södra Sverige. Metodvalet baserade vi på studiens syfte, vilket var att fånga den enskilde lärarens uppfattningar om fenomenet mellanmål. Vi använde oss av både nationell och internationell forskning i

studien. Den internationella forskningen handlar om ett projekt där lärarna ger ytterligare kunskap till eleverna om mat, måltider och effekten av att leva mer hälsosamt. Vi har även tagit med annan forskning av samma författare där det beskrivs att chansen är större om eleverna får kunskap om mat och måltider att de börjar äta mer näringsriktigt. Övrig tidigare forskning beskrev sådant som att det kan vara många saker som händer samtidigt under mellanmålet och vad det kan ge för effekter. Resultatet ur studien pekar på att mellanmålet enligt lärarna har flera olika aspekter med tyngd i sig. Vikten av att få i sig näring för att orka med dagen, möjligheter att skapa relationer med sina kompisar samt det komplexa i att äta mat tillsammans med många andra personer samtidigt för att nämna några.

Ämnesord (5–8)

Lärare, Fenomen, Uppfattningar, Socialt lärande, Beskrivningskategorier, Mellanmål, Mat & energi

Author (formatmall Abstract Rubrik)

Daniel Bergquist & Zebastian Danlarén

Title

Fritidshemslärarnas uppfattningar om mellanmålets betydelse

- En fenomenografisk studie

Supervisor

Tanya Uhnger Wünsche

Assessing teacher

Maria Rosberg

Examiner

Sara Lenninger

Abstract (högst 250 ord)

The purpose of the study was to examine the teachers' perceptions of the importance of snack-time and its function. This was done through a qualitative study with a phenomenographic perspective. The purpose of the study was to illustrate the differences and similarities that exist regarding what teachers with a focus on work in leisure-time centers believe that snack-time is for. The study was conducted through six semi-structured interviews with teachers who are university educated with a focus on work in after-school centers. The study was conducted in two different municipalities in southern Sweden. The choice of method was based on the purpose of the study, which was to capture the individual teacher's perceptions of the phenomenon of snacking. We used both national and international research in the study. The international research is about a project where teachers provide additional knowledge to students about food, meals, and the effect of living healthier. We have also included other research by the same author where it is described that if students learn about food and meals, there is a greater chance that they will start eating more nutritiously. Other previous

research described such things as the fact that there can be many things happening at the same time during snack-time and what effects this can have. The results of the study indicate that snack-time according to the teachers has several different aspects with weight. The importance of getting nutrition to get through the day, opportunities to create relationships with your friends and the complexity of eating food with many other people at the same time to name a few.

Keywords (5–8 st)

Teachers, Phenomenon, Perceptions, Social learning, Description categories, Snack-time, Food & energy

Förord

Vi vill börja med att tacka vår handledare Tanya Uhnger Wünsche för stödet och vägledningen som vi fått under processen med vårt examensarbete. Ett särskilt tack riktas också till de informanter som valt att delta i denna studien och delat med sig av sina tankar.

Valet av detta ämne grundar sig i vårt intresse kring mellanmålet där vi ser att det finns många olika aspekter mer än att det är en daglig rutin. Vi vill se vad personer som jobbar på fritidshemmen har för uppfattningar kring det när det då blir en situation som händer varje dag. Vi hoppas att vår studie kan vara till nytta för andra personer som är intresserade av samma område.

Att skriva detta examensarbete har varit en utmanande men givande resa. Vi känner att vi har utvecklats inom det akademiska men också som individer. Samarbetet mellan oss har fungerat bra tack vare att vi har haft en bra kommunikation och ömsesidig förståelse för varandra.

Slutligen vill vi tacka våra familjer för deras stöd som gett oss kraft under hela processen. Deras uppmuntran har gjort att vi orkat fortsätta hålla oss motiverade och fokuserade på vårt mål!

Hälsningar,

Daniel Bergquist & Zebastian Danlarén

1. Inledning och bakgrund	1
1.1 Syfte och frågeställningar	3
1.2 Avgränsning	3
2. Forskningsöversikt.....	4
2.1 <i>Informellt och socialt lärande</i>	4
2.2 <i>Kollektivt meningsskapande</i>	6
2.3 <i>Det finska mat och måltidsprojektet, "Tasty School"</i>	7
2.4 <i>Matsalsmiljöns förutsättningar i skolan</i>	8
3. Teoretiskt perspektiv	9
3.1 Fenomenografi	9
4. Metod.....	12
4.1 Urval.....	12
4.2 Genomförande.....	13
4.3 Analytiskt tillvägagångssätt	15
4.3.1 <i>Utfallsrummet</i>	17
4.4 Etiska övervägande	18
5. Resultat	20
5.1 Kategori A: Mat och energi.....	20
5.2 Kategori B: Mellanmålet som en social arena	22
5.3 Kategori C: Miljöns påverkan på mellanmålet	26
5.4 Kategori D: Ramfaktorerna på fritidshemmet.....	28
6. Diskussion	30
6.1 Resultatdiskussion.....	30
6.1.1 <i>Mat och näring</i>	30
6.1.2 <i>Mellanmålet som social arena</i>	31

6.1.3 Miljöns påverkan på mellanmålet.....	32
6.1.4 Ramfaktorerna på fritidshemmet	33
6.2 Metoddiskussion	34
6.3 Konsekvenser för yrkesrollen	36
6.4 Fortsatt forskning	36
Referenslista.....	37
Bilagor	40
Bilaga 1	40
Bilaga 2	42

1. Inledning och bakgrund

Vi ser på mellanmålet som en del inom den svenska skolans nuvarande måltider och förutom att mellanmålet likt de andra måltiderna i skolverksamheten ska vara näringsriktiga, kvarstår frågan om vad som är den faktiska meningen med det? Studiens ändamål är därför att skapa en bredare bild och förståelse kring vad lärare anser att ett mellanmål i det svenska fritidshemmet är till för. Studien görs för att författarna har genom sin erfarenhet sett att det finns stora variationer i syfte och mening kring mellanmålet i Sverige. Vi vill belägga den här studien med en intention att undersöka hur de högskoleutbildade lärarna ser på mellanmålets betydelse och funktion för eleverna. När vi i studien använder begreppet lärare anspelar det på de ovan nämnda högskoleutbildade lärare med inriktning mot arbete i fritidshem.

Vi har valt att intervjua flertalet lärare på olika skolor för att undersöka hur deras uppfattningar kring ämnet både liknar varandra och hur det skiljer sig åt. Vilket är varför vi har valt att göra studien med ett fenomenografiskt perspektiv, då dess intresse ligger i att urskilja dessa subjektiva uppfattningar kring likheter och skillnader om samma fenomen. Inom fritidshemmet finns det olika sorters dagliga rutinsituationer som öppning, stängning och måltider vilket har en betydelsefull roll i det arbetet lärarna är ålagda att göra (Lager & Brännberg, 2022).

Mellanmålet har tydligt förändrats genom åren, när fritidshemmet i allt högre utsträckning befann sig i fristående lokaler gavs barnen en större chans att delta genom att de fick möjlighet att duka och plocka undan som ett par exempel. Förutom det fanns det då även tillfällen när barnen kunde hjälpa till med sådant som att planera mellanmålet, det är enligt Munck Sundman (2013) ett bra tillfälle att ge barnen möjlighet att tidigt införskaffa sig en ansvarskänsla samt att få känna delaktighet. Fokuset var tidigare mer riktat åt att ta ansvar för gruppen samt att alla skulle kunna bidra med något. Historiskt sett har de situationer vid mellanmålet där personalen och barnen satt tillsammans, samtalade och åt med varandra även anspelat på det som enligt *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet Lgr 22* (Skolverket, 2022) ska ligga till grund

för undervisningen i fritidshemmet. En utgångspunkt i elevernas behov, intressen och erfarenheter.

När fritidshemmen började flytta in i skolans lokaler började mellanmålen serveras i skolans matsal, mellanmålen blev mer av en servering för barnen och deras delaktighet minskade vilket Lager och Brännberg (2022) beskriver. Det är viktigt att bära med sig att det kan se olika ut på olika fritidshem, det finns enligt Lager och Brännberg (2022) de fritidshem som fortfarande ser på mellanmålet som ett tillfälle för socialisering. Elevernas måltider är ett bra tillfälle för att samtala och mötas tillsammans med lärarna samt att skolans måltider även kan vara ett bra lärtillfälle för eleverna (Skolverket, 2023). I Skolverkets (2023) artikel benämner de även om vikten av att det skapas en lustfylld stund när eleverna äter och kring vad de äter. En faktor i att möjliggöra för att eleverna orkar leka, lära och utvecklas vidare i skolan är att det ständigt strävas efter att uppnå den här lustfyllda stunden för eleverna. I en artikel av Livsmedelsverket (2022) beskriver de att skolmåltidernas betydelse kan bidra till både en god hälsa, social gemenskap, trivsel och lärande för eleverna.

I *Nationella riktlinjer för måltider i skolan* (Livsmedelsverket, 2023) lyfter även de fram hur just måltiderna kan skapa goda möjligheter för att förbättra både hälsan, miljön och elevernas lärande. Det sker dock endast om lärandet under skolans måltider tas i beaktning och arbetas med på ett genomtänkt och medvetet vis. Hedrén (2022) beskriver mellanmålet som en särskilt angelägen aktivitet att förändra och utveckla. I hennes avhandling skriver Hedrén (2022) vidare om att mellanmålet har och har haft en traditionellt viktig roll inom fritidshemspedagogiken, det är även därför vi har valt att studera vidare kring det här området. Vi har valt att anlägga vår undersökning med ett lärarperspektiv i fokus.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att belysa de variationer av uppfattningar lärarna har kring mellanmålets funktion och betydelse. Våra frågeställningar till den här undersökningen blev därav:

- Vad är mellanmålets viktigaste funktion enligt fritidshemslärarna?
- Hur anser fritidshemslärarna att mellanmålet blir betydelsefullt för eleverna?

1.2 Avgränsning

Fokuset på syftet och frågeställningarna till den här studien valdes utifrån ett lärarperspektiv. Alltså enbart vad lärarna anser och beskriver kring fritidshemmet och mellanmålet. Det valet gjordes med en medvetenhet om att det är ett av de olika perspektiv som kan antas i en studie likt den här. Ett annat exempel på ett perspektiv till studien hade kunnat vara att använda ett elevperspektiv. Att arbeta kring båda perspektiven hade blivit för stort och komplext att analysera och besvara under den tid som studien skulle anläggas på. Intresset kring studien är specifikt kring mellanmålet. Det kommer dock kopplas in både tankar och forskning kring skolverksamhetens andra måltider, så som frukost och lunchmåltiden.

2. Forskningsöversikt

I tidigare forskning belyses nedan kring vikten av det informella och sociala lärandet som kan ske vid skolans måltidssituationer, med ett fokus på mellanmålet. Vidare kommer även tidigare forskning kring lärares kollektiva meningsskapande och internationell forskning om ett måltidsprojekt från den finska skolan tas upp. Slutligen redogörs det för tidigare forskning kring matsalsmiljöns betydelse för eleverna, med ett fokus på dess höga ljudvolym.

2.1 Informellt och socialt lärande

Det synliggörs att under måltiderna när barnen sitter utan någon vuxen vid sitt bord, blir samtalen mellan barnen livligare samt att samtalen inkluderar fler barn (Munck Sundman, 2013). När en vuxen sitter med så blir det fler frågor till den vuxna och färre barn blir delaktiga i samtalen. Enligt Munck Sundman (2013) kan det ge barnen en tidigare ansvarskänsla och det kan göra barnen mer aktiva inom andra delar av skolverksamheten. Detta sker endast om de får chansen att sitta själva, prata och diskutera. Mellanmålet är en sådan situation där eleverna kan få tillfälle att ta mer eget ansvar och egna initiativ kontra under skoldagen där de varit styrda på många andra vis. Munck Sundman (2013) skriver vidare om att det kan göra att barnen känner sig mer delaktiga och de kan således påverka mer. När läraren sitter med under måltiderna underordnar sig barnen läraren automatiskt.

I en annan studie gjord av Hippinen Ahlgren (2021) visas det på motsatsen, här visas det på fördelarna med att lärarna sitter med vid mellanmålet. Hippinen Ahlgren (2021) har i sin studie studerat lärare i fritidshems undervisningskunskap och hur dessa handlingar påverkar interaktionen mellan lärare och elev. Enligt Hippinen Ahlgren (2021) kan lärarna med hjälp av sin kunskap förflytta sin position i undervisningen och förändra sitt förhållningsätt när de interagerar mer med barnen. Lärarna analyserar situationen med hjälp av sin pedagogiska kunskap och använder sedan sig av sin ämneskunskap, för att komma vidare med lärandet. Det kan enligt Hippinen Ahlgren (2021) vara många saker som händer samtidigt under mellanmålet och då är det en fördel om lärarna har den kompetens som det

talas om i studien. Kompetens kring att kunna analysera och agera i situationer för att möjliggöra för det informella lärandet som kan uppstå.

Vidare i en avhandling av Jonsson (2021) skrivs det om att det sociala lärandet är av stor betydelse i fritidshemmet och bör stå som utgångspunkt för hela fritidshemsverksamheten. Jonsson (2021) skriver om att både rektorer och personal på fritidshemmet anser att allt arbete som görs på fritidshemmet karakteriseras av ett socialt lärande som ständigt fortlöper. Resultatet i avhandlingen från Jonsson (2021) visar dock på att det sociala lärandet ej planeras in formellt i undervisningssituationer, utan det fångas upp i det informella situationer som uppstår. Här kan tankar till vår studie kopplas in där mellanmålet kan vara en sådan situation där ett socialt lärande kan uppstå eller tas till vara på. Jaldemark (2013) beskriver det som att i arbetslivet sker det informella lärandet under tiden arbetet utförs. Arbetsuppgiften är det primära medan det informella lärandet blir en följd av arbetets innehåll eller utförande. Mellanmålet skulle här kunna vara arbetsuppgiften och samtalen och hur mellanmålet organiseras blir följden, där det informella lärandet kan ske. Oavsett om lärandet är det primära eller om det är en informell process av att delta i en specifik verksamhet, förklarar Jaldemark (2013) att detta är en del av livet som människa.

Haglund (2016) synliggör i sin avhandling olika ideologiska grunder för en bestämd ståndpunkt kring elevers fritid, som just en fri tid. Jonsson (2021) skriver vidare om att det sociala lärandet som betraktas som en av fritidshemmets stora målsättningar ej kan förväntas hända per automatik. I avhandlingen belyses en viktig aspekt, att vistas i en barngrupp inte är detsamma som att undervisa för en barngrupp. Här kan den didaktiska frågan om hur tydliggörs och sätts i fokus mot arbetet i fritidshem. En vidare tanke kring detta informella lärandet kan relateras till de amerikanska forskarna Tews et al. (2017). De har gjort en kvantitativ forskning där de försökt mäta relationen mellan roliga aktiviteter och informellt lärande. Det som framkom i deras forskning är att roliga aktiviteter har en signifikativ betydelse för informellt lärande. Även om undersökningen är gjord på vuxna i yrkeslivet går det att applicera till fritidshemmet. Tews et al. (2017) framhåller att förhållandet mellan roligt och informellt lärande kan vara ännu

starkare bland yngre personer, då de oftast är mer motiverade av att ha roligt. Här kan en återkoppling till den tidigare nämnda lustfyllda stund som Skolverket (2023) skriver om kring mellanmålet göras och att via den möjliggörs det för att eleverna fortsatt orkar både leka och lära under den fortsatta skoldagen.

2.2 Kollektivt meningsskapande

Hedré (2022) skriver i sin avhandling om vikten av kollektiva samtal för personalen inom fritidshemmet. Studien baserar sig på två arbetslag, ett som arbetar med elever som går i årskurs F-1 och ett arbetslag som arbetar med elever som går i årskurs 2–3. En stor skillnad som blir tydlig i avhandlingen kring arbetslagen är att det ena arbetar med ett flerstämmigt meningsskapande och det andra arbetslaget arbetar med ett enstämmigt meningsskapande. Vad menas då med detta? Jo, Hedré (2022) beskriver det som att de som arbetar med ett flerstämmigt meningsskapande skapar en gemensam berättelse om det ”problematiska” mellanmålet. Där anser de ej att de själva är ansvariga för de problem som uppstår under mellanmålet. Det här leder fram till att de kan planera och arbeta utifrån vad de själva upplever att de kan eller inte kan påverka under mellanmålet.

De som däremot arbetar med ett enstämmigt meningsskapande utgår från en och samma tolkning av vardagspraktiken. Den tolkning som de anser är den enda rätta och det handlar således om det ”välfungerande” mellanmålet. Hedré (2022) beskriver det som att personliga tolkningar och historier ej spelar någon större roll i det kollektiva meningsskapandet. Vikten läggs i stället på att personalen för samman deras beskrivningar och möjliggör för att se återkommande aspekter, som tar olika uttryck och därför kan arbetas vidare med. Ur Hedrés (2022) analys framträder det slutligen tre aspekter av det kollektiva meningsskapandet. De första är att personalens tidigare erfarenheter styrker deras olika tolkningar. Den andra aspekten är att elevernas uppförande och handlingar används som ett medel vid förhandlingar och diskussioner mellan lärarna. Den avslutande aspekten är att personalens egna tolkningar av situationer värderas mot deras egna tankar och idéer av vad som är önskvärt, vad de vill sträva efter med och i deras arbete och undervisning.

Det här är en intressant väg att gå för att lyfta upp och få syn på vad och hur det kan arbetas vidare med något som mellanmålet. Hedrén (2022) styrker i sin avhandling att mellanmålet är en särskilt angelägen aktivitet inom skolverksamheten att förändra. Hedrén (2022) beskriver det som att mellanmålet har och har haft en traditionellt viktig roll inom fritidshemspedagogiken.

2.3 Det finska mat och måltidsprojektet, ”Tasty School”

I en studie gjord av Laitinen et al. (2022a) skriver de om ett måltidsprojekt inom den finska grundskolan som heter ”Tasty School”. Projektet handlar om en lärardriven undervisningsmodell kring mat, måltider och hur effekterna av att ha en hälsosam syn på det kan gynna eleverna i deras lärande och utveckling. I Laitinen et al. (2022a) skriver de om att ”Tasty school” projektet innefattar och uppmuntrar till att lärarna ger ut mer kunskap kring maten, i skolans måltidssammanhang. Ett exempel på det här är att eleverna kan socialisera sig och samtala tillsammans med lärarna under tiden de sitter och äter vid de olika måltidssituationerna. Enligt Finlands nationella läroplan för grundläggande utbildning har de identifierats att mat och måltidsundervisning är en essentiell del av skolrutinerna. De kräver därför att de finska skolorna ska sätta upp målsättningar för att detta ska ske i verksamheten (Laitinen et al., 2022a).

Laitinen et al. (2022b) skriver vidare i en annan studie om att procenten elever som äter en näringsriktig och balanserad måltid i skolan ökar. Den ökningen sker utifrån att skolan har undervisat eleverna om mat och måltider på ett medvetet och aktivt sätt. Elever som därav får delta i den tidigare nämnda socialiseringen via samtal med lärare under måltidssituationerna ökade genom implementeringen av projektet ”Tasty School” (Laitinen et al., 2022b). En slutsats Laitinen et al. (2022b) kunde göra efter att studien var att hälsosamma matvanor samt en socialisation och ett socialt lärande kan främjas och förstärkas. Det kan göras genom en medvetenhet av skolan kring att ge deras elever kunskap och undervisning kring mat och måltider. Det här är även ett projekt och en tanke kring ”Tasty School” som Laitinen et al. (2022b) menar på hade passat bra i många andra länder utöver Finland.

2.4 Matsalsmiljöns förutsättningar i skolan

I en studie gjord av Berggren et al. (2021) undersöks det hur svenska lärare ser på skollunchen, med hänsyn till dess avsikt samt hur det dagligen ser ut under dessa lunchsituationer. Studien fokuserar på lärarnas attityder mot skollunchen som en pedagogisk aktivitet. De nämner att skollunchen är en social plats, där eleverna ges möjlighet att äta och träffas. Eleverna har ofta sällskap av någon vuxen och de vuxna har en stor roll i att interagera med eleverna.

Något som flera av lärarna i studien av Berggren et al. (2021) nämnde var om miljön i matsalen och särskilt kring den höga ljudnivån som uppstod. Matsalen beskrevs som en högljudd plats, det var så pass hög ljudnivå att varken lärarna eller eleverna gavs möjlighet att äta lunch i lugn och ro. Eleverna sågs i studien som en av orsakerna till att det var för hög ljudnivå under lunchen men det fanns även andra anledningar. En av de anledningarna var att det befann sig många personer samtidigt inne i matsalen som skulle äta lunch. Eleverna ansåg därigenom att de behövde prata högre med varandra för att kunna överösta de andra ljud som tillkom i matsalen. Ljudnivån var även lärarnas anledning till att de ej ansåg att skolmatsalen var en ideal plats för eleverna att ha sina samtal på. En lärare berättade att de och eleverna inte är tillåtna att prata under lunchen, anledningen till det var för att de var det enda sättet att hålla ljudnivån nere i matsalen. Lärarna ansåg att det fanns tydliga möjligheter för lärande under lunchen men beskrev sig själva mer som ”vakter”. Vakter i den mening att de är i matsalen för att säga åt eleverna att de ska vara tysta och tänka på sitt beteende (Berggren et al., 2021).

3. Teoretiskt perspektiv

Nedan presenteras vilket teoretiskt perspektiv som är valt för studien med en kortare genomgång av vad det innebär. Det presenteras även varför perspektivet passar in till studien med tanke på valt syfte, metod och analysmöjligheter.

3.1 Fenomenografi

Studien är belagd med ett fenomenografiskt perspektiv. Grunderna inom fenomenografin är att de har ett bestämt sätt att se på människan i världen och de förutsätter att företeelser i världen kan ha olika innebörd för olika människor. Det är människans uppfattningar av olika fenomen i deras omvärld som är av intresse. Det fångas upp genom att beskriva, tolka, analysera och på så vis förstå människans uppfattningar (Uljens, 1989).

Undersökningens huvudresultat inom det här perspektivet är att det bildas beskrivningskategorier av kvalitativt skilda uppfattningar som en grupp individer har om samma fenomen. Genom en analys av likheter och skillnader i dessa uppfattningar skapas således beskrivningskategorier först på en kollektiv nivå. Enskilda individers subjektiva uppfattningar är endast intressanta i relation till andra individers uppfattningar. Det finns tre olika kriterier som ska finnas med inom de olika kategorierna. De är att alla de kategorier som finns med ska ha en tydlig relation till det fenomenen som ska undersökas. Kategorierna ska ha en logisk relation till varandra samt att det bara ska vara så många kategorier som det behövs för att få till en variation i empirin. Det är sammansättningen av de olika kategorierna som gör att det finns skilda sätt att se på ett fenomen (Marton & Booth, 2000). Om människan ser situationer på samma vis kommer de att hantera situationerna likadant. Att människan däremot hanterar saker på olika vis kommer från att det ser fenomenen eller situationerna på olika sätt. Fenomenografin söker alltså det totala antalet sätt människan erfar, eller kan erfara föremålet eller fenomenet som av intresse. Detta tolkas sedan i termer av distinkt skilda kategorier som fångar variationen, en uppsättning beskrivningskategorier bildas utifrån andra ordningen perspektiv (Marton & Booth, 2000). Vikten ligger här vid

att beskriva kritiska skillnader i människors förmåga att erfara samma fenomen. Syftet med en studie inom fenomenografin är därför att avslöja variationen som ringas in av kvalitativt skilda kategorier, både mellan olika individer och inom individen (Marton & Booth, 2000).

Om alla personer hade sett på olika fenomen på olika vis skulle det innebära att människan lever i olika världar. Genom det hade vi inte kunnat kommunicera med varandra, det finns alltså både likheter och skillnader på hur olika personer ser på världen. När människan ser på ett fenomen så ser hen på det ur en viss specifik aspekt, då läggs ett större fokus vissa saker mer än på andra. Däremot när en annan person ser på samma fenomen kan hen se helt andra saker beroende på vilka aspekter hen fokuserar på. En bidragande faktor i det här är vilka erfarenheter en person har av ett visst fenomen för hur hen upplever det samt vad personen har i sitt medvetande för stunden när fenomenet uppenbarar sig (Marton & Booth, 2000). Om det görs påståenden eller uttalanden om vad som enligt Marton och Booth (2000) beskrivs som världen såsom den erfars av människor, utifrån både fenomen samt olika situationer beskrivs det som sett ur ett första ordningens perspektiv. Det första ordningens perspektiv är förgivettaganden av fenomen av oss människor kring hur människan upplever världen och dess ting. Marton och Booth (2000) skulle beskriva det som att vi inte ser eller är medvetna om dessa antaganden och tankar.

Inom fenomenografin är det andra ordningens perspektiv som står i centrum. Det innebär att det intressanta ligger i att forska kring och beskriva hur andra personer uppfattar olika aspekter av verkligheten, det är däremot inte intressant om uppfattningarna är sanna eller falska (Uljens, 1989). En betydande skillnad mellan de olika perspektiven kan enligt Marton och Booth (2000) beskrivas som att i första ordningens perspektiv anses det som att ett påstående är ett påstående om världen eller ett ting. I den andra ordningens perspektiv anses det som att samma påstående speglar en människas sätt att erfara och uppleva fenomenet, helt enkelt hur hen förstår det (Marton & Booth, 2000). Arbetet med att gestalta variationen i uppfattningar kräver mycket läsning och reflektion. Det är viktigt att inte nöja sig

med de resultatet man kommer fram till direkt utan att granska de kategorier som formulerats, för att upptäcka fler dimensioner (Larsson, 1986).

Det ovan beskrivna fenomenografiska perspektivet passar till studien för att det belyser människans subjektiva uppfattningar om ett och samma fenomen, vilket studien har som syfte belysa. Perspektivet strävar samtidigt efter att hitta och analysera likheter och skillnader i dessa enskilda uppfattningar för att sedan skapa beskrivningskategorier. En metod som återkommer i litteraturen kring fenomenografin är att de använder sig av intervjuer, vilket även är vad studien gjort. För att styrka valet av det teoretiska perspektivet, kan det likt i Larsson (1986) påpekas att en förtrogenhet kring det valda fenomenet krävs och det kan således reflekteras och dykas ner ytterligare i analysen. Det görs för att tillgodose möjligheterna till att kunna se flertalet olika tolkningsmöjligheter och för att få ett brett och trovärdigt resultat ur undersökningen.

4. Metod

Föreliggande studie är tillämpad med en kvalitativ metod. Undersökningens insamlingsmetod var via enskilda semistrukturerade intervjuer. Valet gjordes för att studien har som syfte att fånga enskilda lärares uppfattningar om ett fenomen, betydelsen och funktionen av mellanmålet för eleverna. Vi har genomfört sex olika intervjuer med personer ur samma yrkeskategori, högskoleutbildade lärare med inriktning mot arbete i fritidshem. Intervjuerna bedrevs fysiskt på lärarnas respektive skolor i södra Sverige. Avslutningsvis i kommande del av studien redogörs det för de etiska aspekter som var aktuella kring studien.

4.1 Urval

Urvalet av informanter gjordes på så vis att det kontaktades skolor som vi hade kännedom om via antingen tidigare VFU perioder eller via tidigare erfarenheter, om de var intresserade av att delta i studien. Intervjuerna bedrevs i södra Sverige på två olika skolor. Skolorna befann sig i två olika kommuner av olika storlek samt att en av skolorna var kommunal och den andra skolan var en friskola. Skolorna som valdes ut gjordes med en tanke i att de skulle ha en hög andel av högskoleutbildade lärare med inriktning mot arbete i fritidshem, då studien krävde det. Urvalsgruppen baserades på att endast intervjua dessa lärare delvis för att det är de lärarna som har mest kunskaper och konkreta uppfattningar kring mellanmålet. Det urvalet gjordes även för att få en bild av vad de lärarna genom både sin utbildning och med sina erfarenheter har för tankar och uppfattningar kring sina arbetssätt och i sin profession gällande elevernas mellanmål. Trost (2014) beskriver det som att urvalet ska vara heterogent inom homogeniteten, alltså inom den kategorin lärare ska det finnas en olikartad variation på lärarna utifrån sådant som tid för utbildning, kön och ålder i studien. Urvalet i studien bekräftar det ovan nämnda, i studien deltar informanter av både olika åldrar, tid för utbildning samt olikartat biologiskt kön. Vi utförde sex intervjuer med sex olika lärare. För att styrka det urvalet beskriver Trost (2014) det som att urvalets storlek vid kvalitativa intervjuer bör begränsas till ett relativt få i antal, mellan 4–8 intervjuer anses vara lämpligt. Blir intervjuantalet för stort riskerar enligt Trost

(2014) materialet blir ohanterligt då det förhindrar intervjupersonerna till att skapa sig en överblick och finna viktiga detaljer i materialet, som skiljer eller liknar varandra vid resultat och analys. På en av skolorna arbetade en person med förskoleklassen och de andra två arbetade med årskurs 1–2. På den andra skolan arbetade en av de intervjuade i verksamhet som riktade sig mot elever i årkurs F-2 samt två som arbetade med elever från årkurs 3–6.

Lärare utan högskoleutbildning med inriktning mot arbete i fritidshem är bortvalda i den här studien. De är bortvalda för att studien enbart strävar efter att förhålla sig till akademiskt formade och utbildade lärare med en inriktning mot fritidshemmet. Detta urval är av subjektivt slag då personerna till studien är utvalda för att de bär på kunskap om det ämnet som ska undersökas (Denscombe, 2018). Det är på så vis en högre sannolikhet vilket Denscombe (2018) nämner, att studien kommer basera sig på relevant information då intervjupersonerna bär på mer expertis kring sitt yrke genom deras genomgångna utbildning. Att ta med både högskoleutbildad som utbildad personal hade kunnat ge oss ett underlag med information som hade varit med en för stor spridning i tankar, föreställningar och uppfattningar utan vare sig relevans eller ett vetenskapligt förhållningssätt. Det hade delvis blivit ett för stort och tidskrävande arbete sett till den utsatta tid vilket studien ska utföras på. Det insamlade empiriska materialet hade högst troligt inte heller varit av lika hög relevans. Genom viss tidigare kunskap om informanterna kunde ett mer specifikt urval göras, och författarna kunde därmed försäkra sig om att få med hela spektret av värdefullt innehåll till sin undersökning. Med tidigare kunskap syftar vi till att vi kände till deras yrkesgrupp samt till viss del yrkeserfarenhet.

4.2 Genomförande

Studiens genomförande påbörjades genom att det skickades ut förfrågningar om deltagande i studien och medverkande i intervjuerna till de olika skolorna. När vi fått in det antal lärare vi ansåg att studien krävde, vilket var sex, varav tre var från en skola och tre från en annan skickades det ut ett missivbrev med tillhörande samtyckesblankett (Bilaga 1). I efterföljande mejlkonversationer med samtliga

lärare gjordes överenskommelser kring tid och plats. Valet av att konversera via mejl gjordes då det blev lättöverskådligt att planera för de olika intervjuerna samt för att undvika dubbelbokningar. Lärarna fick välja på olika datum mellan vecka 7–8, de ansåg helst att det blev under vecka 8, då det var lov i skolverksamheten. Det bestämdes tidigt att intervjuerna skulle ske fysiskt på lärarnas arbetsplats, baserat på deras önskemål. Lärarna fick välja tid till intervjuerna, det gjordes för att vi enklare kan anpassa oss till dem då vi inte har ett förvärvsarbete att rätta oss efter.

Studien är av kvalitativ utformning, vilket innebär att empirin riktade sig åt intervjupersonerna tankar och resonemang. En kvalitativ inriktning på metodvalet kan likt det Trost (2014) nämner göra att fokuset i att hitta intressanta mönster och olika kategoriseringar, baserat på intervjupersonernas svar vid analysen och resultatet förtydligas. Intervjufrågorna önskade vi skulle leda till öppna svar där den intervjuade gavs möjlighet att utveckla sina synpunkter utan att vi som intervjuare gjorde någon större inverkan (Denscombe, 2018). Intervjufrågorna var uppställda med en tanke i att vi önskade ge respondenterna en chans att känna sig avslappnade och lugna. Det gjordes genom att vi startade med övergripande frågor om deras respektive roll i förhållande till ämnet med enkla och konkreta frågor. Vi valde att inte skicka ut intervjufrågorna till informanterna i förväg då studiens önskade resultat hade kunnat påverkas om intervjupersonerna hade övat in sina svar på förhand.

Studien var ute efter att ta reda på intervjupersonens unika och subjektiva uppfattningar kring ämnena som berördes under intervjuerna. Intervjufrågorna har utformats utifrån studiens syfte och frågeställning (Bilaga 2). Frågorna var till stor del standardiserade men var samtidigt utformade utefter den valda semistrukturerade modellen, vilket tillåter viss flexibilitet i frågeställningarna åt intervjupersonerna. Det här metodvalet gör att ordningsföljden även varierade, metodvalet gav på så vis ett utrymme för flexibilitet i intervjun. För att svaren sedan skulle kunna jämföras med varandra och för att möjliggöra för analysen av materialet krävdes det dock att frågorna höll sig något mer åt det standardiserade hållet (Christoffersen & Johannessen, 2015). Det teoretiska perspektivet och den

tidigare forskningen har beaktats inför intervjuerna för att kunna ställa relevanta frågor som därefter lett oss vidare i vår undersökning. Ljudupptagning genomfördes med en diktafon, där en mobiltelefon användes som back-up. Mobiltelefonen var för övrigt ur bruk och användes enbart i syfte att spela in ljud under intervjuerna. Det var endast respektive intervjuare som hade tillgång till mobiltelefonens lösenord, för att försäkra oss om att ingen utomstående skulle kunna ta del av vårt inspelade material samt att materialet på mobiltelefonen i efterhand plockas bort. Intervjuerna spelades in av anledningen att inte missa viktiga synvinklar och varade mellan 30–45 minuter per intervju.

Vi bedrev intervjuerna enskilt för att sedan transkribera det insamlade materialet. Genom transkriberingen skrivs det ut ordagrant vad som sades i intervjuerna samt att det kan läsas om och om igen i efterhand. Detta resulterade i drygt 50 A4-sidor efter transkriberingen och vi har transkriberat allt det insamlade materialet i ett textdokument per intervju, för att få en bättre överblick. Att dokumentera i efterhand gör att den som bedriver intervjun kan fokusera på frågeställningarna och svaren. Både frågeformuleringen och bemötandet från oss intervjuare påverkar utfallet på de svar respondenten ger, det Ahrne och Svensson (2015) kallar för intervjuareffekten. Beroende på vilka svar som återgavs visade det på hur respondenterna uppfattat frågorna vi ställde samt dess formulering. I intervjuerna var det likt det Ahrne och Svensson (2015) skriver om viktigt att vi som intervjuare förhöll oss neutrala och distanserade, för att undvika att påverka forskningsprocessen.

4.3 Analytiskt tillvägagångssätt

I genomförandet av analyseringsprocessen av det insamlade datamaterialet har det tagits inspiration av en fenomenografisk analys. Den analysmetoden har valts för att den lämpar sig bäst för att finna uppfattningar som är sammanställda i beskrivningskategorier. Dessa är relaterade till varandra genom att de innehåller olika uppfattningar om samma innehåll, vilket är målet att belysa med studien. Nedan kommer analysmodellen först att beskrivas kort steg för steg, vad den rent konkret innebär för att sedan förklaras ytterligare i hur vi mer precist har gått till

väga i vår studie. Analysmodellen är tagen med inspiration från Dahlgren och Johansson (2019) och deras beskrivning av en fenomenografisk analys.

Steg 1. Bekanta sig med materialet: Det görs genom att läsa de transkriberade intervjuerna flera gånger tills vi känner vårt material.

Steg 2. Kondensation: Här försöker vi se de mest betydelsefulla uppfattningarna.

Steg 3. Jämförelse: Försöker att hitta likheter och skillnader i vårt material.

Steg 4. Gruppering: De olika uppfattningarna placeras i olika kategorier.

Steg 5. Artikulera kategorierna: Försöker hitta kärnan av likheterna i varje kategori.

Steg 6. Namnge kategorierna: Få det som är mest viktigt att komma fram.

Steg 7. Kontrastiv fas: Jämföra materialet för att se om det passar med flera kategorier.

Det empiriska materialet samlades in via de enskilda intervjuer som gjordes, för att i nästa steg transkriberas ordagrant. Det gjordes genom att den enskilda intervjuaren lyssnade på sitt insamlade datamaterial samtidigt som hen skrev ner vad som sades av båda parter i intervjun, det hela samlades sedan i ett enskilt dokument per intervju. De transkriberade dokumenten gick sedan igenom för att finna respondenternas uppfattningar. Efter att intervjuerna transkriberats färdigt gjordes det en kodning av materialet för att finna mönster ur datamaterialet som liknade varandra. Det plockades även ut delar av datamaterialet som var unikt och stod för sig själv för att visa på komplexiteten och de olika nyanserna i materialet. Kodningen gick till på så vis att materialet lästes igenom ett flertal tillfällen där de under läsningens gång plockades ut sådant som det ansågs var av intresse för studiens syfte och frågeställningar. Det urplockade materialet lades sedan in i ett nytt dokument där dessa urklipp sedan blev tilldelade olika övergripande titlar. Efter att det steget hade tagits gick vi författare ihop och sammanförde våra enskilda analyserade dokument till ett mer samlat analysmaterial. Det gjordes för att sedan ta steget vidare till att skriva fram en fullständig analys av det insamlade, kodade och kategoriserade datamaterialet.

Efter att dessa stegen tagits i analyseringsprocessen där fyra olika övergripande teman utkristalliserade sig lades det valda teoretiska perspektivet på det analyserade datamaterialet. Därigenom ledde det fram till en ny form av analys där relevanta begrepp och tolkningar från valt teoretiskt perspektiv försökte knytas an till det tidigare analyserade materialet. Det strävades även efter att materialet nu skulle förstås ur om möjligt andra mer komplexa och nyanserade synsätt eller om fler kategorier hittats.

4.3.1 Utfallsrummet

Marton och Booth (2020) beskriver utfallsrummet som att det är sammansättningen av beskrivningskategorier, vilket omfattar distinkta grupperingar av olika aspekter av ett fenomen samt relationen mellan dessa. Beskrivningskategorier är sätt att erfara, med andra ord är detta kvalitativa skillnader i lärarnas uppfattningar om fenomenet som är av intresse. De slutliga kategorierna i analysen presenteras i form av fyra olika kategorier i den kommande resultatdelen. Kategorierna har identifierats utifrån lärarnas uppfattningar kring mellanmålens betydelse och funktion för eleverna på fritidshemmet. Uppfattningarna redovisades i hierarkisk ordning där kategori A är placerad högst till följd av B, C och slutligen D. Den ordningsföljden är bestämd utifrån att den kategorin som beskrivs överst, är den som lärarna uttalade sig mest om och sedan vidare nedåt i fallande ordning. Utsagorna i resultatet är informanternas personliga uppfattningar som exemplifierar och stärker kategorierna. Utsagorna exemplifierar det mest betydelsefulla i resultatet.

4.4 Etiska övervägande

I den här studien eftersträvas det genomgående att undersökningen baserar sig på Vetenskapsrådets (2017) riktlinjer kring tillförlitlighet, ärlighet, respekt samt ett ansvarstagande kring forskningsuppdraget. Vi använde oss även av de forskningsetiska huvudkraven som finns från Vetenskapsrådet (2002) för att förhålla oss både objektivt samt är öppet och ärligt i studien. Det var viktigt att ta olika ställningstagande angående samtycke, anonymitet och enskilda intervjuer som blev de etiska riktlinjerna vi avsåg att följa (Kvale & Brinkmann, 2014). Nedan följer ett förtydligande av vad det specifikt innebär för den här studien, samt att de forskningsetiska huvudkraven kommer att specificeras. Dessa principer tillämpades under intervjuerna och insamlingen av data och har präglat hela processen.

De medverkande personerna i intervjuerna blev informerade kring vilka det är som bedriver studien samt vad studien syftade till att undersöka. Respondenterna fick sedan bedöma om de ville delta eller ej, vilket enligt Vetenskapsrådet (2017) beskrivs som ett frivilligt deltagande och är en del i informationskravet. De svarade på sitt deltagande genom att de fick ta del av ett missivbrev med en tillhörande samtyckesblankett (Bilaga 1), de gavs på så vis ett informerat samtycke. Undersökningen utfördes med respekt för människovärdet och de mänskliga rättigheterna togs alltid i beaktning, vilket Vetenskapsrådet (2017) i något mer konkreta formuleringar beskriver som en del av ett informerat samtycke. Respondenterna tog även del av ett skriftligt samtycke, det skriftliga samtyckesformulär och missivbrev hade i uppgift att förse respondenten med tillräcklig information om studien och deltagandet så att hen kunde fatta ett informerat beslut (Bryman, 2018; Denscombe, 2018). Samtyckesformuläret innehöll sådant som författarnas kontaktuppgifter, information om studien, förväntningar på respondenternas bidrag till studien, rätten att dra sig ur samt äganderätten till och användningen av insamlade data (Denscombe, 2018). Det ovan nämnda om samtycke innefattar sådant som går in under samtyckeskravet, där författarna ska inhämta samtycke från de medverkande.

I detta fall behövdes det endast från just de intervjuade, då studien utgår från ett vuxenperspektiv med lärare i fritidshem i fokus. Undersökningen hanterade den empiri som insamlas på ett konfidentiellt sätt, vilket delvis innebar att det genomgående användes fiktiva namn både på kommun, skola och på de intervjuade, Denscombe (2018) benämner detta som att respondenternas anonymitet garanteras. I uppsatsen är de intervjuade helt avidentifierade för att skydda deras integritet, de benämns som respondent följt av ett nummer mellan ett och sex i studien. Förutom att de medverkandes skolor gavs fiktiva namn avkodades även deras geografiska placering, de benämndes endast i vilken del av Sverige studien utfördes, alltså varken skolornas landskap eller kommun nämns i studien. Konfidentialitetskravet innebär att alla uppgifter i undersökningen ska ges konfidentialitet och personuppgifterna ska fram till studiens avslut förvaras på ett sätt så att ingen annan än författarna har behörighet. Studien tog endast del av respondenternas namn under intervjuerna, vilket avidentifierades vid användning i studien. Det sista av de forskningsetiska huvudkraven var nyttjandekravet, att allt insamlade i intervjun endast får användas i forskningssyfte och inte får lånas ut för andra syften utöver studien (Vetenskapsrådet, 2002). Vilket vi förhöll oss till genomgående i studiens framförande.

5. Resultat

Resultatdelen börjar med att beskriva de olika beskrivningskategorier som uppkommit ur intervjuerna. De är fyra till antalet och beskrivs i en hierarkisk ordning med den mest omtalade kategorin överst och sedan i fallande ordning. Resultatdelen byggs ut med utdrag från intervjuerna för att förstärka betydelsen av det som skrivs.

5.1 Kategori A: Mat och energi

Genomgående i studiens resultat visas det på att eleverna blir i hög grad påverkade av vad som serveras under mellanmålet, hur det serveras och att det är av stor vikt att det vidhålls en variation i det som serveras åt eleverna.

Respondent 3: Hur mellanmål serveras, hur det läggs upp och det visuella är ju också en del. Det kanske är roligare att komma till ett mellanmål där frukten ligger på en bricka och inte i en kantin och kanske roligare att kunna ta mellanmålet med roligare bestick än bara en gaffel till exempel man kan göra det mer lekfullt. Det är ju där den stora bristen jag känner är och det ska vara en pedagogisk arena kontra någonting som ska gå fort från bespisningspersonalen syn.

Om eleverna dag ut och dag in får samma eller liknande mellanmål att äta tappar de lusten till att äta och därigenom äter de mindre. Vilket även i sin tur leder vidare till att de får en minskad energi och ork till att kunna klara av resterande dag av skolan och på fritidshemmet och därigenom även tappar möjligheten till fortsatt lek och lärande. Mellanmålet beskrivs gång på gång av respondenterna att det är för enkelt och idéfattigt, det krävs en större variation i det som serveras. Det märks av tydligt på eleverna när de ej har ätit tillräckligt med lunch i skolan. Under mellanmålet vill de gärna äta mer än vad som erbjuds, blir de nekade detta sprider det sig snabbt en sämre stämning bland eleverna. Som konsekvens av detta kan eleverna bli hängiga, trötta och svaga vilket påverkar både de själva, sina kompisar och lärarna som ska ha hand om dem resten av dagen. Mellanmålet ses då mer som ett nödvändigt ont för eleverna, något som måste göras vilket gör att

de skyndar sig ner dit, äter eventuellt något litet för att sedan vilja ta sig därifrån igen.

Respondent 3: Med tanke på det som serveras och det är utifrån våra fritidsråd och fritidsmöten och spontana elevsamtal så är det eleverna som påpekar att det är för tråkigt mellanmål. Och att de är trötta på att det är samma macka och samma yoghurt och samma flingor. Och det är ju sådant som vi försöker ta vidare till chefen som tar vidare det till kökets chef.

Samtidigt beskrivs det av flertalet respondenter att mellanmålet inte ska ses som något som du ska äta dig mätt på utan att det mer ska ses som en energikälla så att du orkar med resterande del av dagen. Kopplat till det ovan om att de är jättehungriga under mellanmålet för att det ej har ätit någon lunch, då förklarar en respondent att då är de det man får tala med dem om, varför de ej åt någonting till lunch och vikten av att faktiskt äta någonting, även till lunchen för att de behöver den energin som det ger även om det inte är deras favoritmat.

Respondent 1: Min åsikt och de är ju att mellanmålet är ju faktiskt inte till för att du ska äta dig mätt utan det är till för att du ska få lite mer energi och ork. Man märker då att de har varit slarviga med lunchen då kan ju två mackor kännas lite. Då är man ju jättehungrig på mellis! Men då får man ju kanske säga det här att det inte är meningen att du ska äta dig mätt, du ska få lite energi och ork tills du ska gå hem liksom.

Om eleverna däremot får ta del av ett lustfyllt och varierat mellanmål på fritidshemmet leder detta vidare till att det lättare sprider sig en positiv anda mellan eleverna samt att tack vare att de erbjuds något speciellt eller något extra under mellanmålet inger det en känsla av nyfikenhet och lust att vilja gå och äta mellis.

Respondent 2: Man försöker göra något lite roligt kring det, och det behöver som sagt inte vara några, det behöver inte alltid vara saker som kostar mer och så där men att man lägger ner lite mer energi, nått lite mer roligare. De uppskattar ju det här med korb med bröd, det behöver ju inte vara svårare än så. Det är ju gånger här när man gör det här lilla extra och då märker man också direkt på eleverna, det blir lite annorlunda där. De uppskattar något lite

*extra till mellanmål och det blir då kanske lite bättre stämning omkring det.
Det blir lite spännande, de sätter sig ner och pratar om det och provar.*

Gällande det som nämns ovan är det inte mycket som krävs för att eleverna ska visa sin uppskattning, även små förändringar gör någonting med eleverna. En respondent nämner även att fritidshemmet hade blivit mer attraktivt om något sådant som maten de får till mellanmål hade varierats mer, lagts ner lite mer tid och omtanke på. En återkommande del i mellanmålet enligt de intervjuade är att mellanmålets syfte är att det ska ge eleverna ny energi till att orka med att vara kvar resterande timmar av dagen på fritidshemmet med ett gott humör och en god energinivå, viktigast är det för de eleverna som är där längst samt för de som rör på sig extra mycket under skol samt fritidsdagen.

För att summera det här temat kan det sägas att det är av stor vikt att mellanmålet är en intresseväckande, varierande och lustfylld stund för eleverna där de får möjlighet till att fylla på med ny energi för att orka med resterande del av dagen på fritidshemmet. En annan viktig poäng som framgick ur resultatet var att mellanmålet ej ska ses som något som ska göra eleverna mätta, det har de lunchen till. Mellanmålet är till för en extra liten energikick åt eleverna mot eftermiddagen innan de ska åka hem.

5.2 Kategori B: Mellanmålet som en social arena

Flertalet av de intervjuade nämner att mellanmålssituationens stora fokus ska ligga kring det sociala, där samtalet mellan eleverna ses som något av det allra viktigaste. Mellanmålet ska ses som en social arena där relationsskapande är i fokus och där det ska tillåtas att eleverna sitter och pratar med varandra om lite allt möjligt. Det kan vara alltifrån vad de ska göra resterande del av dagen till deras olika intressen som ett par av de exempel som ges i intervjuerna. Det görs i intervjuerna tydligt att eleverna ska få sitta och prata med varandra, det ska få ha kul på fritidshemmet och de ska inte behöva sitta tysta under mellanmålet. Det krävs med andra ord en högre tolerans kring mellanmålssituationen för att eleverna ska kunna få vara sig själva.

En respondent beskrev det vidare som:

Respondent 3: Det är mycket allmänt prat bara som jag tycker är kul å höra, om familjesituationer, om de ska leka, hur det ser ut hemma hos andra och sånt. Det är mycket bara en inblick i andras värld känner jag på mellanmålet, jag tycker att det är en bra bit.

Resultatet från intervjuerna kring det här visade på att det enligt lärarna är viktigt att de höjer sin ribba mot känsligheten något när de är kring barn. Att de tillåter barnen att prata och ha det lite ”stimmigt” men samtidigt kontrollerat. Det beskrivs vidare i intervjuerna att mellanmålet även kan ses som en stund för elevernas sociala återhämtning. De behöver få möjlighet till att varva ner och ta det lugnt, då det är en hög press på dem under skoldagen.

Respondent 3: Jag känner att den viktigaste och skönaste delen för dem är kanske de 5 minuter när de har ätit upp och bara sitter och snackar. Det är där de kopplar av, alla hinner inte dit vid varje mellanmål för att någon kommer in sent, någon springer på toa, någon äter två gånger men alla elever har en stund där de sitter ner och att de inte har pressen av att de behöver göra någonting. Hur liten den är så blir det en lugn stund där de känner att här är jag, jag har någon att prata med och jag blir sedd av någon. Det är en form av lättnad i deras kroppsspråk och jag känner att det är en bra stund för alla att ha och det är en stund där de kan få vara sig själva liksom.

Något som återkom i intervjuerna kring det sociala hade att göra med elevernas placering i matsalen. Ett par av de intervjuade använde sig av slumpplatser på olika vis i matsalen när eleverna skulle få gå och sätta sig efter att de tagit sitt mellanmål. En annan av lärarna beskrev det som att:

Respondent 2: Det blir ju så, eftersom att de inte fått välja platserna själva och där vi då i alla fall på storfritids har satt ihop borden så som vi då tycker passar bra. Vissa av de då som alltid hänger tillsammans annars sätter vi kanske inte tillsammans på mellanmålet. Samtidigt så ska det ju funka, är detta

ett bra bord de har någon de kan sitta vid och prata med och som de inte pratar med så ofta, så då är de ju ett bra tillfälle och det är i princip där det händer.

Resultatet av att använda sig av slumplatser blev enligt en annan lärare att eleverna får fler möjligheter till att skapa nya och starkare relationer med sina kamrater. Det görs genom att de sitter tillsammans med kompisar som de annars inte skulle sitta med under mellanmålet. Dessa slumplatser bestämdes genom att använda en app som genererade placeringar utifrån sådant som att du som lärare bestämde hur många bord som fanns tillgängliga och hur många elever du hade på plats. Allt det här med slumplatser gjordes alltså för att eleverna skulle ges möjlighet att socialisera med varandra, sitta och prata och diskutera med både kompisar som de hade sedan tidigare men framför allt för att skapa nya relationer och kontakter på fritidshemmet. En av de intervjuade talar vidare om hur det kan arbetas med elever för att de inte ska behöva sitta ensamma, om de inte vill det. Hen beskriver det som att:

Respondent 1: Sen har vi de eleverna som de finns några som vill sitta helt själv och då får hen göra. Det är en anpassning hen behöver men sen finns det de eleverna som gärna sätter sig själva för att de inte vågar sätta sig vid en kompis och då är de viktigt att kanske jag sätter mig hos en som är ensam vid ett bord och så kallar jag till mig den andra och säger kom nu här, då kan ju jag vara den som hjälper de bygga den bron så att de vågar sätta sig. För de kan ju bära med sig att de säger de på kvällen där hemma att de satt ensamma i matsalen, alltså den känslan. En annan vill vara det, ja vi har en viktig roll i att se sånt!

Ur ett lärarperspektiv beskriver en av de intervjuade att mellanmålet är en viktig stund för att som lärare kunna prata med eleverna och ta in synpunkter från dem gällande allt möjligt som de tycker, tänker och känner för tillfället. När de är tillsammans uppe på avdelningen blir det en typ av samtal, när du som lärare sitter med eleverna kring samma bord på mellanmålet blir det en annan form av samtal med eleverna. I intervjuerna pratas det vidare om att mellanmålet är en social arena som lämpar sig till relationsskapande, vilket vi har varit inne på. Förutom det anser de intervjuade personerna att tillhörighet & gemenskap, att få vara med är

även det av stor vikt för eleverna under mellanmålet. En lärare beskriver situationen som:

Respondent 1: Det är så här att då får de även förlänga, de är något vi har fått dispens på bara på storfritids. Säg att det är en gång i månaden och det är en flicka som önskat just det här mellanmålet men hon går ju hem klockan 14 varje dag men lyxmellis börjar inte förens klockan 14:30 så att då skriver vi ut i månadsbrevet att den 27 februari ska vi ha lyxmellis så förläng erat barn till 15, om ni vill alltså, det är frivilligt.

De tillåter alltså den förlängningen av elevernas tider på vissa speciella tillfällen för att eleverna ska kunna få vara med och delta när det händer något extra. De ska få möjlighet att vara med i gemenskapen och att de ska få känna tillhörighet på fritidshemmet och till gruppen. I intervjuerna beskrivs det vidare om att det är på storfritids, eleverna som går i årskurs 3–6 som har mer med det sociala i fokus. Det sker för att eleverna där är lite äldre och har förhoppningsvis redan med sig kunskaper och erfarenhet kring sådant som ansvarstagande, respekt för mat och andra människor som exempel. Eleverna som går på Lillfritids, i årskurs F-2 kräver enligt de intervjuade mer hjälp från de vuxna, med alltifrån att hjälpa de att ta maten, prata om och lära de kring bordsskick och så vidare. Enligt de intervjuade blir det sociala inte i lika stort fokus här som för de äldre eleverna då det är andra saker som spelar in.

Avslutningsvis knyter flertalet av de intervjuade åter till vikten av relationsskapande under mellanmålet. Det är något som ska genomsyra undervisningen och mellanmålet i stort och det är även ett av de områden som de anser behöver utvecklas och arbetas mer kring. Det är där samtal och diskussioner bildas mellan både elev-elev samt mellan lärare-elev, där eleverna ges möjlighet att skapa en förståelse i varför det är ett viktigt område att kontinuerligt arbeta kring.

5.3 Kategori C: Miljöns påverkan på mellanmålet

Resultatet av de intervjuer som gjordes i denna studie visar även på att lärarna uppfattade att miljön spelade stor roll för hur måltiden upplevdes för eleverna. Det börjar redan innan de var nere i matsalen, där flertalet av de intervjuade betonar vikten av att de går ner tillsammans.

De går till mellanmålet lugnt i grupp, läraren går in först för att eleverna ej ska komma in på mellanmålet med en allt för hög puls uppe i varv. Vilket det beskrivs som att det märks på hur eleverna tar maten, på ljudnivån som blir i matsalen osv. Detta görs för att eleverna ska få förutsättningarna till att medan de äter sitt mellanmål kunna ha samtal med sina bordskamrater på en ljudnivå så att de inte stör varandra. Det öppnar samtidigt upp chansen för eleverna att ha andra sorters samtal än de som de har på fritidsavdelningen, där det ofta är aktiviteterna som är i fokus. Det har varit lärare under intervju som berättat att ljudvolymen är så hög under mellanmålet att de har fått komma på olika idéer för att volymen ska komma ner och att eleverna ska kunna äta sitt mellanmål, ett par av lärarna berättar:

Respondent 2: Vi har faktiskt provat med olika ändå, med högläsning, med ljudbok, med lugn musik och lite såna här grejer. Mest bara för att det ska bli lite mer gemytligt och lugnt, vissa grejer har faktiskt funkade jättebra!

Respondent 3: Vi har haft högläsning ibland och vi har då att tvåorna tar över med ansvarstagandet och ledarskapet, vi använder vissa temaveckor när vi kör mycket gåtor och diskussionsforum. Film mellis ibland, vi har utflykter med mellanmålet med oss. Kommer vi ihåg det så har vi musik med oss, jag föredrar lite lugn pianomusik, det dränerar sorlet och höjer toleransribban lite mot ljudvolymen där inne.

Det är flera av lärarna som nämner högläsning och film som något som de använt, både som redskap för lärande samt för att få ner ljudnivån under mellanmålet.

Däremot säger en av de intervjuade att hen inte tycker att det är en bra idé att ha högläsning på mellanmålet. Respondenten anser att det då kan bli svårt för barnen att lyssna samtidigt som de exempelvis ska skicka smöret till varandra eller gå i väg för att hämta mjölk. Det är som resultatet visar att lärarna har olika

uppfattningar om vilka rutiner och strukturer som ska gälla kring mellanmålet. På ett av fritidshemmen som är för de yngre barnen så har lärarna gjort en enkätundersökning. Det gjordes för att ta reda på vad barnen tyckte om mellanmålet, enkätresultatet visade på att de tyckte att det var högljutt och stimmigt, de gjordes då ett lugnare rum.

Barnen fick välja om de vill äta i matsalen eller i det lugna rummet där de bara fick viska om de behövde uttrycka någonting. Andra varianter som har använts för att få ner ljudvolym i matsalen är att eleverna får sitta på ena halvan av matsalen så att de inte har så stort avstånd till varandra. En tanke som en av lärarna har för att göra det mindre högljutt är att de skulle försöka göra matsalen mer ljuddämpad med bås och skärmar. Lärarens uppfattning är att de höga ljuden kommer från att barnen pratar mellan borden, med skärmar skulle det minska riskerna med skrik rätt över borden och på så vis sänka ljudnivån i rummet. En av lärarna säger att de har testat miljöombyte för eleverna under mellanmålet. För att de har sett att eleverna tycker det blir en rolig grej när rutinerna ändras och det händer något lite mer speciellt. Mellomellis har varit en sådan grej som de har kunnat ha uppe på avdelningen som barnen har uppskattat.

Flera lärare nämner under intervjuerna kring vikten av att mellanmålet ska vara en stund för eleverna att kunna koppla av medans de äter. De vill ej att mellanmålsituationen ska bli en stressad situation, utan en tid för lugn och ro där eleverna får chans till rekreation. Något som flera av lärarna nämner kring mellanmålets är hur det var innan. Det fanns då exempelvis smör, bröd och pålägg på borden så att miljön mer liknade ett hem än en matsal, det gjordes för att underlätta för de elever som sedan skulle göra sitt mellanmål själva när de slutat gå på fritids. Eleverna fick även tidigare en större chans att skapa en ansvarskänsla i och med detta samt att de kunde hjälpa till med att duka och att plocka undan från mellanmålen.

Miljön spelar sammanfattningsvis en stor roll för elevernas upplevelse av hur deras situation kring mellanmålet är och blir. Att eleverna kommer ner till mellanmålet lugnt med en inte allt för hög puls är av vikt. Intervjuerna visade på

att det största problemet med miljön under mellanmålet för eleverna är den höga ljudnivån som ofta förekommer. Resultatet visar på några av de olika lösningar som lärarna provat på för att minimera det problemet, med ett varierat resultat. Det kan vara alltifrån att medvetet placera ut eleverna på specifika platser i matsalen. Att införskaffa ljuddämpande material att sätta ut i matsalen eller att göra en sådan lösning som att eleverna får välja om de vill sitta i matsalen eller i ett ”lugnt rum”.

Allt beror på vilken barngrupp du som lärare har framför dig. Olika barn kräver olika metoder och tillvägagångssätt. Detta är något som behöver arbetas och tänkas vidare kring då det kan bli skadligt för både lärare och elever med en hög ljudnivå under längre tid.

5.4 Kategori D: Ramfaktorerna på fritidshemmet

De flesta av de som intervjuades nämnde att ekonomin styr hur det ser ut på fritidshemmet och det påverkar då också mellanmålsituationen för eleverna, en lärare säger att hens uppfattningar är att det har förändrats med maten under mellanmålet:

Respondent 4: Mellanmålet har dragits åt väldigt hårt så barnen är på gränsen och det är såklart att barnen inte ska äta sig mätta kanske men jag tänker att man får ju ändå planera saker som man vet att barnen äter.

Den ekonomiska biten styr enligt flera av lärarna andra delar än vad det är som eleverna får att äta under mellanmålet. Det kan vara sådant som skolorna fortsätter växa, barngrupperna blir större och större men personalantalet består, vilket begränsar möjligheterna för lärarna att utföra sitt yrke. Hade situationen förändrats åt det bättre hade det kunnat skapas en annan lärandesituation kring mellanmålet. Det har varit lärare som under intervjun haft olika idéer om vad de skulle vilja förändra och utveckla med mellanmålet. De känner dock att det inte skulle gå med de möjligheterna som nu finns på deras respektive fritidshem med en tanke på både den ekonomiska biten samt på tiden som finns, eller inte finns till. En av lärarna som hade tankar kring detta menade på att det finns andra aspekter som gör att detta inte skulle fungera. Tanken med det är god i att göra eleverna mer

delaktiga under sin fritidsdag men att på grund av tillexempel hygieniska skäl är det ej längre möjligt. Det ställs idag helt andra krav och kontroller på hygien och dylikt vid hantering av mat.

Flera av lärarna anser under intervjuerna att det är några olika delar kring mellanmålet som gör det svårare för dem att utveckla mellanmålsituationen. Ramfaktorerna för de olika verksamheterna som bedrivs i skolans miljö begränsar möjligheterna för lärarna att fullfölja sin roll som den vägledare och motivator vilket de ska agera som. Om det lagts en större vikt på mellanmålssituationen eller rent av prioriterats annorlunda kunde kvaliteten ökats under mellanmålet. Det hade därigenom nyttjat eleverna som är på mellanmålet mer och ur fler aspekter. De hade exempelvis kunnat få en annan ansvarskänsla och fått känna större delaktighet. Men som med mycket av det andra som styr i vårt samhälle så sätter även ekonomin käppar i hjulet för detta.

6. Diskussion

I den första delen av diskussionen tas det upp sådant som var av intresse från resultatet. Sedan kategoriseras informationen del för del i likhet med resultatdelen och slutligen diskuteras detta till tidigare använd litteratur, forskning, läroplan samt teorier. Dessa kategorier är även resultatets fyra olika beskrivningskategorier, vilket sammanfattar lärarnas uppfattningar av mellanmålets betydelse och funktion för eleverna ur ett lärarperspektiv. I den andra delen av diskussionen kommer författarnas metodval att diskuteras och problematiseras. Diskussionsdelen kommer att avslutas med förslag på fortsatt forskning samt vad studiens resultat kan ha för betydelse för yrkesrollen.

6.1 Resultatdiskussion

6.1.1 Mat och näring

Det framgår ur studiens resultat att lärarna anser att det är energiintaget som är det allra viktigaste för eleverna vid mellanmålssituationerna. Lärarna anser delvis att eleverna behöver få i sig den näring och energi för att de ska orka med resterande del av dagen på fritidshemmet. Näringsintaget behövs även enligt lärarna för att det ska kunna undvikas onödigt bråk och tjafs, vilket kan förebyggas genom att eleverna äter av sitt mellanmål. Laitinen et al. (2022a) skriver i sin avhandling att det i den finländska skolan arbetar med och även har tillämpat i sin läroplan för grundläggande utbildning en undervisning kring mat och måltider. I Finland är det något som är en viktig del av skolundervisningen samt något som de sett goda resultat utifrån. Om något liknande hade implementerats i den svenska skolan hade även våra elever kunnat gynnas av detta. Eleverna hade förhoppningsvis både ätit mer, fått en tydligare förståelse för varför de ska äta samt mått bättre och haft en större ork och energi till resterande del av dagen. Detta hade förutom att de gynnat eleverna även gynnat lärarna då de inte behövt lägga sin energi på att hantera elever som ständigt var låga på energi och på sämre humör.

Lärarnas energi hade i stället kunnat läggas där den bör vara, på lärande, undervisning och omsorg för elevernas bästa. Detta kan vi även se i vårt resultat, att lärarnas uppfattningar om hur viktig maten är för eleverna och vikten kring att eleverna ska må bra under resterande del av eftermiddagen på fritidshemmet är grundläggande för en god skolgång och undervisning. Det sociala lärandet som Jonsson (2021) skriver om hade på så vis även kunnat implementeras på ett tydligare vis då eleverna hade varit på ett bättre humör med högre energi att socialisera sig med sina kamrater. Tews et al. (2017) beskrev tidigare att förhållandet mellan att ha roligt och det informella lärandet kan ses som ännu starkare bland yngre personer, då de oftast är mer motiverade av att ha roligt. Vilket även ett sådant här steg kring att implementera en tydligare kunskap hos eleverna för mat och måltider hade kunnat möjliggöra för.

6.1.2 Mellanmålet som social arena

Det sociala i form av samtal, diskussioner och att eleverna får ha kul under mellanmålet är av stor vikt. Intervjuszvaren tog här olika vägar fram till hur den sociala interaktionen skulle framställas. Någon av de intervjuade beskrev det som att de ansåg att elevernas allmänna prat och diskussioner från sådant som vad de har gjort eller vill göra under dagen på fritids, till deras hemförhållande var en väg att gå. Ett par av de andra som intervjuades uppfattade det som att de genom sina tidigare erfarenheter nu kunde dela ut gåtor, kluringar eller olika problem för eleverna till att lösa. Här kan tidigare forskning från Munck Sundman (2013) och Hippinen Ahlgren (2021) kopplas in då de båda strävar efter samma mål. Att eleverna ska få möjligheter till ett socialt lärande men att även de båda tar olika vägar dit. Munck Sundman (2013) anser att samtalen blir livligare och inkluderar fler barn om där inte är någon vuxen med i samtalen. Hippinen Ahlgren (2021) däremot visar i sin avhandling på fördelarna med att en vuxen sitter med vid samtalen. Lärarna kan genom deras utbildning och kunskap enligt Hippinen Ahlgren (2021) förflytta och förändra sitt förhållningssätt tydligare mot eleverna när de är närvarande och med i samtalen och på så vis se till så att en socialisering och ett socialt lärande sker. Munck Sundman (2013) ser det mer som att om eleverna i stället ges chansen att sitta själva och samtala kan de göra eleverna mer

aktiva och skapa dem en tydligare ansvarskänsla. Det gör även barnen med delaktiga och gör att de känner att de får en större chans att påverka. Munck Sundman (2013) menar på att barnen automatiskt känner sig underlägsna läraren när hen sitter med och vågar då ej säga eller prata om det som de faktiskt vill.

Johnsson (2021) skriver i sin avhandling om att all personal på fritidshemmet anser att det arbete som görs på fritidshemmet ska karakteriseras av ett socialt lärande som ständigt fortlöper. Resultatet av den här studien visar likt Jonsson (2021) att ett socialt lärande sker även under mellanmålet. Under mellanmålet sker det genom att det både kan skapas och startas samtal mellan eleverna under mellanmålet samt att det således även möjliggörs för att nya relationer skapas. Frågan som kvarstår och är tudelad är dock fortfarande hur det ska eller kan ske men det är i likhet med annat som speglar fritidshemmets kontext, beroende på den barngrupp läraren har framför sig.

6.1.3 Miljöns påverkan på mellanmålet

Det sociala kan återspeglas gällande miljöns påverkan i resultatet på så vis att ljudnivån som det fokuseras på både stör och förstör för eleverna. Eleverna vill samtala och socialisera med varandra men ljudnivån runtomkring dem försvårar detta. Matsalen, där eleverna ofta äter sina mellanmål, ska ses som en social plats där det ska ges tillfälle att samtala och umgås. Likt Berggren et al. (2021) studie påverkar ljudnivån så pass mycket att varken lärarna eller eleverna kunde vistas där i lugn och ro. Lärarna ser i studien att ett lärande tydligt hade kunnat ske under vistelsen i matsalen men på grund av ljudnivån och antalet personer i lokalen är det ej längre möjligt. Påverkan blir negativ både för de själva samt att ljudnivån påverkar deras kamrater som försöker sitta och prata med varandra. I Berggren et al. (2021) studie var även ljudnivån lärarnas anledning till att de ej ansåg att skolmatsalen var en ideal plats för eleverna att ha sina samtal på. Det gick så långt i Berggrens et al. (2021) studie att eleverna ej fick prata alls i matsalen.

Liknande exempel kan dras till vår studie där det har skapats ”lugna rum” som ett didaktiskt knep för att komma åt detta problem. De intervjuade i vår studie påvisade flera gånger att de även har försökt med andra didaktiska knep för att komma åt det här med den allt för höga ljudnivån vid mellanmålssituationer. För att återknyta till det som vi tidigare var inne på så ska eleverna enligt de intervjuade lärarnas i vår studie få ha kul och prata med varandra under mellanmålet men miljöns omständigheter försvårar ständigt för detta.

6.1.4 Ramfaktorerna på fritidshemmet

Den minst omtalade biten i intervjuerna men samtidigt den som kanske påverkar både elevernas och lärarna förutsättningar att lyckas med sina uppdrag och sitt lärande bäst var den vi benämnde som *ramfaktorerna på fritidshemmet*. Här uppfattade flertalet av lärarna det som att de var för stora barngrupper till det antal personal som arbetade. Vilket ovan är beskrivet som att det påverkade såväl lärandet som miljön eleverna befinner sig i på ett negativt vis. En påverkansfaktor som vi såg gällande detta var även kring de olika skolornas ekonomiska prioriteringar och att de visar sig här allt tydligare.

Elevernas delaktighet minskade när fritidshemmet och därmed mellanmålet flyttade in i skolans lokaler, vilket gör att deras lärande och utveckling påverkades negativt (Lager & Brännberg, 2022). Ett exempel på detta var när lärarna diskuterade kring sina uppfattningar och erfarenheter kring hur utbudet av mellanmål såg ut från kökets sida och den bristen som fanns i variationen av mellanmålet. Livsmedel har med åren blivit dyrare vilket nu tydligt märks av, det var mestadels basvaror såsom ett sorts bröd, en sorts ost och ett visst pålägg som serverades samt att fil och flingor tillkom var och varannan dag på mellanmålet. Det var oftare förr som mellanmålet var något annorlunda, något mer speciellt uppfattade lärarna det som, vilket också är beroende på sådant som personal kontra barnantal, dvs ekonomi. Skolverket (2023) belyser i sin artikel om vikten av att det skapas en lustfylld stund för eleverna under deras måltidssituationer, ytterligare något som påverkats negativt av de förändringar som skett kring skolan och dess ramfaktorer. Livsmedelsverket (2022) styrker detta ytterligare med att skolmåltidernas betydelse kan bidra till både en god hälsa, social gemenskap,

trivsel och lärande för eleverna men om det ej skapas dessa möjligheter uteblir resultaten. Detta kan bero på såväl den ekonomiska aspekten gällande de höjda livsmedelspriserna samt den ekonomiska aspekten med tanke på personaltätheten. Då inte bara med en tanke kring fritidspersonalen utan även kring kökspersonalen på de intervjuade skolorna. I *Nationella riktlinjer för måltider i skolan* beskrivs det även om liknande faktorer för framgång, det sker dock endast om lärandet under skolans måltider tas i beaktning och arbetas med på ett genomtänkt och medvetet vis (Livsmedelsverket, 2023). En ansträngd eller felprioriterad ekonomi begränsar möjligheterna på skolorna till att ge eleverna den grund för undervisning och omsorg som de enligt Lgr 22 ska ha utifrån att möta deras behov, intressen och erfarenheter (Skolverket, 2022).

6.2 Metoddiskussion

Svagheter med metodvalet kan vara att bekräfta validiteten av den gällande såvida det går att lita på att den intervjuade talar sanning och verkligen gör det hen säger att hen gör i sitt arbete. Enligt Denscombe (2018) kan en annan nackdel med metodvalet vara att det anses som en tidskrävande metod kopplat till det teoretiska perspektiv som är anlagt samt gällande dess bearbetning i form av transkribering och analyseringsprocess.

En svårighet som uppkom under en av intervjuerna var att en av respondenterna svarade kortfattat på frågorna till dess att diktafonen stängdes av. Då hade hen betydligt längre utläggningar och tankar kring ämnet och frågorna. Det kan bero på att respondenten hade behövt starta med fler generella frågor för att senare komma till huvudfrågorna, hen hade behövt ”värma upp” mer. Detta påverkade resultat på så vis att underlaget vid intervjun blev något kortfattat. Det gjorde därigenom även att viss information ej togs med vid studien då det ej spelades in. I efterhand hade vi kunnat göra som Widerberg (2002) skriver att när en sådan situation inträffar kan diktafonen startas igen och respondenten får då chans att upprepa det hen sagt utanför det som spelades in. Ett annat vis är även att vi hade kunnat föra anteckningar kring vad som sades av respondenterna utanför det inspelade materialet för att ta med det som underlag till vår studie.

Under en annan av intervjuerna har det i efterhand, vid återuppspelning av materialet uppfattats av oss intervjuare att vi var något snabba med att förklara vad vi menade med våra frågor. Vi gav således ej respondenterna en ordentlig chans att svara. Det kan bero på att det var första gången för den ena av oss att bedriva intervjuer samt att den andra hade bedrivit intervjuer vid ett tillfälle för många år sedan. En brist på kunskap, erfarenhet och känsla för att intervjua helt enkelt. Det vi intervjuare kan tänka på till nästa gång är att försöka känna av informantens sinnesstämning, för att själva bromsa oss och låta hen komma i gång och får större chans till talutrymme och tid att förklara sig. Enligt Widerberg (2002) är det ett vanligt problem för de som är orutinerade intervjuare, att de är mer fokuserade på sig själva än på respondenten, att de är rädda för att göra bort sig och då i stället går för snabbt fram i intervjuerna. Eftersom vi båda hade tidigare kännedom och relationer till de vi valde att intervjua kan det vid intervjuerna anses som att det var något komplicerat att ej ställa ledande frågor åt respondenterna. Det är något vi tar med oss vidare till en eventuellt fortsatt forskning, att där ta sig utanför dessa ramar och våga fråga om deltagande från skolor och fritidshem där vi inte har någon tidigare relation eller kännedom om och till de tillfrågade.

Det teoretiska perspektivet var det som vi hade svårast att bestämma oss för inför studiens genomförande. I början av studiens utformande valde vi mellan tre olika teoretiska perspektiv, vilka var diskursanalys, fenomenologi samt fenomenografi. När vi sedan tittade närmare på vad dessa olika perspektiv innebar tog vi ett beslut i att använda oss av fenomenografi, då olikheterna i uppfattningar är det som vi är mest intresserade av att belysa. Vilket visas upp tydligast via det fenomenografiska perspektivet. Om vi hade valt att använda oss av en diskursanalys eller av det fenomenologiska perspektivet i stället hade det varit en helt annan studie som framkommit vilket hade gått utanför det vi faktiskt är intresserade av.

6.3 Konsekvenser för yrkesrollen

Resultatet från studien har ytterligare förstärkt den bild vi författare hade om mellanmålet och dess betydelse samt funktion sedan tidigare. Det är ett område som får en låg prioritering, där grundtanken är tydlig i att det är mat och energi som eleverna ska få ut av det. Flertalet av lärarna hade gärna getts möjligheter att inkludera fler lärandesituationer, få mer tid att förbereda till mellanmålet samt sett en större variation i vad som serverades för att de ansåg att eleverna skulle gynnas av detta. Vad som därigenom befästs i studien är att ramfaktorerna för skolan, fritidshemmet och mellanmålet begränsar möjligheterna lärarna har till att utföra detta. Mellanmålet är ett viktigt område sett utifrån många olika aspekter med alltifrån energi, ansvar, trygghet, gemenskap och lärande samt utveckling för eleverna som behöver belysas och tas om hand om på ett bättre vis än vad som görs idag. Mellanmålet är enligt oss och flertalet av de intervjuade ett låg prioriterat område som har så mycket mer att ge åt eleverna än vad det gör idag. Kanske det även hade behövts befästas i våra styrdokument vad mellanmålet ska vara till för och vad det ska göra med och för eleverna. Det både för att synliggöra mellanmålets kapacitet samt för att det ska läggas större vikt vid den dagliga rutin som det faktiskt är i skolverksamheten och på fritidshemmet.

6.4 Fortsatt forskning

Ett förslag på fortsatt forskning kring området hade varit om en liknande studie hade gjort ur ett elevperspektiv. I den här studien har vi valt att ta ett lärarperspektiv på syftet och de frågeställningarna som är aktuella, vi anser dock att det hade varit ytterst intressant att fortsätta med en studie ur barnens perspektiv. Det hade kunnat utöka studiens relevans på så vis att vi nu har intervjuat lärarna om deras uppfattningar kring hur deras elever har det och vad de tycker om mellanmålet. Om studien hade byggts vidare med ett elevperspektiv, med barnen i fokus hade svaren haft en högre tillförlitlighet då vi hade gått direkt till källan. När den här studien anlades hade vi för avsikt att ta med båda delarna men blev avrådade från det, då det hade tagit för lång tid att genomföra till den tid som vi hade utsatt för undersökningen.

Referenslista

Ahrne, G. & Svensson, P. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. (2., [utök. och aktualiserade] uppl.).

Berggren, L., Olsson, C., Rönnlund, M. & Waling, M. (2020). *Between good intentions and practical constraints. Swedish teachers' perceptions of school lunch*. Cambridge journal of Education.

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se::umu:diva-176455>

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (Tredje upplagan).

Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*.

Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. (Fjärde upplagan).

Dahlgren, L., & Johansson, K. (2019). Fenomenografi. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.), *Handbok i kvalitativ analys* (3 uppl., s. 179–191). Liber.

Hedré, S. (2022). *Fritidshemmets (mellan)mål och mening: Positioneringar i kollegialt samtalande mellan fritidshemspersonal*. [Doktorsavhandling, Högskolan Väst].

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1679411/FULLTEXT02.pdf>

Hippinen Ahlgren, A. (2021). *Lärare i fritidshems undervisningskunskap: undervisningshandlingar i interaktion mellan lärare och barn*.

[Licentiatavhandling, Stockholms universitet].

<http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:1595253/FULLTEXT02.pdf>

Jaldemark J. (2013) *Om lärandets sammanhang och mobilitetens utmaningar*. Pedagogisk forskning i Sverige, (1–2), 102.

Jonsson, K. (2021). *Socialt lärande i fritidshemmet: En intervjustudie med fritidshemspersonal och fritidshemsrektor*. [Doktorsavhandling, Mälardalens

högskola].

<http://mdh.diva-portal.org/smash/get/diva2:1534069/FULLTEXT02.pdf>

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (Tredje [reviderade] upplagan).

Lager, K. & Brännberg, I. (2022). *Fritidspedagogiskt arbete: en bok om metodik*.

Laitinen, A. L., Antikainen, A., Mikkonen, S., Kähkönen, K., Talvia, S., Varjonen, S., Paavola, S., Karhunen, L., Tilles-Tirkkonen, T. (2022a). *Implementation of food education in school environments improves pupils' eating patterns and social participation in school dining*. *Public Health Nutrition*, 25(12), s. 3548–3558. doi:10.1017/S1368980022002154.

Laitinen, A. L., Antikainen, A., Mikkonen, S., Kähkönen, K., Talvia, S., Varjonen, S., Paavola, S., Karhunen, L., Tilles-Tirkkonen, T. (2022b). *The 'Tasty School' model is feasible for food education in primary schools*. *Journal of Human Nutrition and Dietetics*. 36(1): 75–85. DOI: 10.1111/jhn.13071

Larsson, S. (1986). *Kvalitativ analys: exemplet fenomenografi*.

Livsmedelsverket. (29 mars 2022). *Måltider i skolan*.

<https://www.livsmedelsverket.se/matvanor-halsa--miljo/maltider-i-var-d-skola-och-omsorg/skola>

Livsmedelsverket (2023). *Nationella riktlinjer för måltider i skolan*

<https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/broschyer-foldrar/riktlinjer-for-maltider-i-skolan.pdf>

Marton, F. & Booth, S. (2000). *Om lärande*.

Munck Sundman, U. (2013). *Hur barn gör måltid*. [Licentiatavhandling, Stockholms universitet].

<http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:611466/FULLTEXT01.pdf>

Skolverket. (10 augusti 2023). *Mat i förskolan och skolan*.

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/mat-i-forskolan-och-skolan#h->

Grundskolananpassadegrundskolansameskolanochspecialskolan

Skolverket (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet:*

Lgr 22. <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet>

Tews, M. J., Michel, J. W., & Noe, R. A. (2017). *Does fun promote learning? The relationship between fun in the workplace and informal learning*. *Journal Of Vocational Behavior*, 9846–55. Doi: 10.1016/j.jvb.2016.09.006

Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer*. (2. uppl.).

Uljens, M. (1989). *Fenomenografi: forskning om uppfattningar*.

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningsed* [Elektronisk resurs]. (Reviderad utgåva).

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

Widerberg, K. (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*.

Bilagor

Bilaga 1

Missivbrev med tillhörande samtyckesblankett

Till lärare i fritidshem på skolan:

Förfrågan om deltagande i studie om fritidshemslärarnas uppfattningar om mellanmålens betydelse.

Hej!

Vi är två studenter från Högskolan i Kristianstad som är inne på vår sista termin. Vi läser grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i fritidshem och är i gång med att skriva vårt examensarbete. Vårt valda forskningsområde är kring högskoleutbildade lärare i fritidshems uppfattningar om mellanmålet. Vi har för avsikt att ta hjälp av era verksamma högskoleutbildade lärare i fritidshems kunskaper och erfarenheter genom att bedriva enskilda intervjuer, ansikte mot ansikte. Intervjun tar mellan 45–60 minuter vid ett tillfälle. Vi ska bedriva intervjuerna vecka 7 eller 8 via fysiska möten, på er skola.

Vid intervjun kommer vi att ta hänsyn till Vetenskapsrådet forskningsetiska principer, intervjuerna kommer att spelas in via en ljudupptagning från en diktafon som raderas när arbetet är slutfört. Detta innebär att deltagandet är frivilligt och om du så skulle vilja så kan du när som avbryta intervjun och därmed ditt deltagande. Ditt deltagande kommer att behandlas konfidentiellt med anonymitet och resultatet kommer enbart att användas i forskningsändamål samt att studien kommer skickas till er när den är färdigställd.

Etik i forskningen - Vetenskapsrådet (vr.se)

Om ni har några frågor eller funderingar är ni välkomna att kontakta oss studenter för mer information. Med Vänliga Hälsningar,

Student, Daniel Bergquist: Daniel.bergquist0092@stud.hkr.se

Student, Zebastian Danlarén: Zebastian.danlaren0002@stud.hkr.se

Handledare: Tanya Uhnger Wünsche, tanya.uhnger_wunsche@hkr.se

Samtycke till att delta i forskningsprojektet genomfört av Daniel Bergquist & Zebastian Danlarén, Högskolan Kristianstad:

Fritidshemslärarnas uppfattningar om mellanmålens betydelse

- En fenomenografisk studie.

Jag har läst och förstått den information om studien som anges i dokumentet. Jag har fått möjlighet att ställa frågor och jag har fått dem besvarade. Jag får behålla den skriftliga informationen.

Jag samtycker till att delta i studien som beskrivs i dokumentet

X

_____
Namnförtydligande

X

_____
Signatur

Bilaga 2

Intervjuguide

- Berätta om ditt jobb, när gick du utbildningen och när började du arbeta inom fritidshem?
1. Har din syn på mellanmålet och dess betydelse för eleverna förändrats sedan du gick ut din utbildning? Med den nya kunskap, tankar och perspektiv som utbildningen gav dig. På vilket sätt?
  2. Hur såg mellanmålssituationerna ut när du började arbeta inom fritidshem?
  3. Har de förändrats sedan du började arbeta? Hur? Vad anser du om den eventuella förändringen?
  4. Vad anser du är det faktiska syftet med mellanmålet?
  5. Hur upplever du mellanmålet på din skola för tillfället?
  6. Vad skulle du vilja utveckla kring mellanmålet hos er? Och hur/varför?
Begränsningar?
  7. Ser du några möjligheter att integrera mellanmålet (mer) i undervisningen? på vilka sätt, hur och varför? Har det gjorts några förändringar kring mellanmålet på din arbetsplats?
  8. Vilka delar av mellanmålet anser du vara mest betydelsefulla för eleverna och på vilket sätt visar det sig?
  9. Märker ni av att det är vissa elever som behöver mellanmålet mer än andra? Och hur visar det sig?